

Sürü Psikolojisi ve İnsanın Yaşam Hakkı'na dair

Hüseyin Sevinç

*"Kötüler, kendilerine tahammül edildikçe daha çok azarlar."
(Tolstoy)*

Yaşam hakkı tüm hakların en ilki, en temel ve evrensel olanıdır. Kişinin bu haktan yoksun kılınması, bu hakkın elinden alınması, diğer tüm haklardan da mahrum bırakılması demektir. Bu nedenler kişinin yaşam hakkının elinden alınması diğer temel insan haklarını anlamsız kılar. "Geri alınamaz" nitelikte olması yaşam hakkını kutsal/dokunamaz kılar. Kişi hayatta ise veya yaşamı güvence altında ise ancak diğer tüm haklardan yararlanabilmesi olanaklıdır.

Yaşam hakkı, geçmişten günümüze, 1215 Magna Charta, 1689 Bill of Rights, 1776 Virginia İnsan Hakları Bildirisi, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerini Korumaya Dair 1950 Roma Sözleşmesi, 1961 tarihli Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası gibi hukuki metinlerde genel anlamda yer almıştır.

Yaşama hakkı, kişinin fiziksel olarak varlığını sürdürmesinin garantisidir. Bu nedenle yasalar tarafından güvence altına alınma zorunluluğu vardır. Bu durum, hiç kimsenin kasten öldürülemeyeceği anlamına gelir. Bu hak aynı zamanda, yasalarda insanın "öldürülemezliği hakkı" olarak tarif edilir.

Yaşam hakkı denilince ilk başta aşağıdaki durumlar akla gelmeli:

- Kişi kendini öldüremez.
- Başkası bireyi öldüremez.
- Devlet kişileri öldüremez.
- Toplum kişiyi öldüremez.

Bireyin dokunulmazlığı gereksiz şekilde, istenildiği zaman ve keyfi şekilde ihlal edilebiliyorsa, kişinin yaşama özgürlüğü elinden alınıyorsa bu fiili eylemi yapanların "özgürlük savaşçıları" olarak kendilerini topluma sunmalarına inanacak mıyız? Bu söylemlerin altındaki yalan ve sahteliklere inanmaya, yapılan ajitasyon ve manipülasyon hilelerine av mı olacağız? Suya atılan oltaya yem olacak aptal bir balık gibi mi davranacağız? Soruları daha da çoğaltmak mümkündür...

4 Kasım 1950 tarihli İnsan Hakları ve Ana Özgürlüklerini Korumaya Dair Sözleşme (Roma Sözleşmesi)'nde her bireyin yaşam hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir. Hiç kimsenin kasıtlı olarak öldürülemeyeceği, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı cezaya, işleme tabi tutuklayamayacağı ifade edilir

Yaşam hakkının, insanın mal ve can güvenliğinin önemi burada önem kazanır. Bu hak topluma ve onun siyasal örgütlenmesi olan devlete ciddi ve zorunlu olacak görevler yükler. Devlet,

vatandaşının yaşam hakkının "bozulmaması" için gerekli yasaları ve hukuksal düzenlemeleri almakla yükümlü olur. Aynı yükümlülükler kişinin yaşam güvencesini sağlamak için ona elverişli ekonomik ve sosyal düzenlemeler alanlarında da geçerlidir.

Böylece yaşam hakkı hem insanın kendisine hem de devlete mutlaka uyulması gereken kuralları dayatır.

Günümüzde özellikle de gelişmemiş geri ülkelerde yaşam hakkı birkaç yönden tehditler altındadır.

İlk tehdit, bireyin kendisinden gelir: Bu intihardır. Birey ruhsal ve depresyon bozukluğu nedeniyle buna baş vurabilir. Veya ruhsal bir bozukluğa uğrayacak yola giren bireyin, kendi hayatını yaşadığı depresyon sorunlarıyla boğuşmaya sokar.

İkinci tehdit, bir başka bireyden (ya da grup veya organizasyondan) gelir. Bu kişi ya da grup bireyin yaşam hakkına şu ya da bu nedenle saldırıda bulunur. Dışardan yapılan bu saldırılar kişinin bedensel veya ruhsal yapısını tümünden veya kısmen bozar. Kişinin yaşam düzeni bozulur.

Üçüncü tehdit, yine dışardan kişilerin (ya da grubun) kişinin ölüm hakkını kendisinde bulma aymazlığından gelir. Kendisi gibi düşünmeyen bireyleri düşman kategorisine sokarak, ideolojisi, "davası" uğruna öldürme hakkını kendisinde bulan cani ve katil adaylarından gelir.

Dördüncü tehdit, devletin kendisinden gelir. Devlet, düzeni korumak için, adaleti sağlamak adına bireyin yaşamına müdahale eder. Onu hapseder. Ona zor kullanır. Döver ya da işkence eder. Yetmedi idam kararı verip, idam eder.

Beşinci tehdit, Bireyin etrafında örülen korku çemberi nedeniyle kişinin kendi can güvenliğinin tehdit altında olduğunu düşünerek yaşam düzeninin sağlıklı bir hal alması. Korkunun kişinin psikolojik ruh hali üzerindeki bozucu etkisi onu hayatında sorunlar yaşamasına neden olur. Evini, köyünü, şehrini kısacası yaşadığı yeri terk etmeye zorlanır bir durumla karşı karşıya kalabilir.

Katil kelimesi "kutsal davaları" olanları kızdıracak bir terimdir. Hatta onlar katili ödüllendirecek kendine göre kavramlar bile üretirler. Bununla "katil" adeta yüceltilir, paye sahibi olur! Sözlük literatüründe adam öldürme suçu "katil" sözcüğüyle ifade edilir. Adam öldürene, cinayet işleyene "katil" denir. "Katil" kişi yasalar tarafından cezalandırılması gereken kişidir. Böyleleri toplumsal yaşamı tehdit ettiklerinden dolayı, hapsedilerek izole edilirler. Başka türlü nasıl olabilir ki. Geri toplumlarda bunu anlatmak zor da olsa, bu böyledir.

Diğer dillerde Katil veya katil'e vurgu yapan kelimeler şöyledir:

İngilizce'de Katil ne demek? : n. killer, murderer, assassin, cutthroat, homicide, slaughterer, slayer, thug, thumper

Fransızca'da Katil : (öldüren) meurtrier/ière [le][la], tueur/euse [le][la], homicide [le][la], assassinat [le]; (öldürme) homicide [le], assassin [le]

Almanca'da Katil : n. Mörder, Schächer, Totschläger (Kaynak: <https://nedir.ileilgili.org/katil>)

Evrensel hukuk ve yasalara göre "hiçbir surette, bir insanın başka bir insanın yaşam hakkı üstünde tasarrufu olamaz, onu başlatma veya sona erdirme, uzatma ya da kısaltma gibi bir müdahale söz konusu değildir."

Genel olarak dünyaya baktığımızda yukardaki tehditlerin geri veya gelişmemiş ülkelerde demokrasinin geri olduğu coğrafyalarda yoğun olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Bu ülke veya coğrafyalarda insan hak ve ihlallerinin aleni olarak sürdürüldüğüne her gün tanık oluyoruz.

Demokratik ve ileri medeni dünyada bu sayılan tehditler son derece azalmıştır. Buralarda gelişkin akıl çapına sahip bireylerin çoğunlukta olması bu tür tehditlerin önüne geçmektedir. Toplum bireyleri bu konularda son derece hassastırlar. Bu gelişmiş ileri toplumlarda, yaşama hakkı geri ülkelerin tersine koruma altındadır. Herkes bir başkasının kutsalına saldırmadan, onu tehdit etmeden yaşamını sürdürmektedir. Bu atmosferdeki havayı soluyan birey kendisini güvence altında, korkudan uzak görüyordur.

Geri ülkelerdeki kargaşa ve çatışmaların nedeni ileri toplumların sahip olduğu bu gelişmişlikten düşünsel, sosyal ve ekonomik refah düzeyinden ciddi derecede uzak olmalarından kaynaklanır. İleri dünyadaki toplumsal ve bireysel haklar geri toplumlarda yok denecek (en azından apriori olarak) kadar azdır.

Kişi hak ve özgürlüklerin ikinci plana atılma durumu, tarumar edilip ayaklar altına alınma hali bu coğrafyalarda sonu gelmez çatışma ve kargaşalara neden olan hazır bir zemindir. Immanuel Kant'ın deyiimiyle bir tür "ergin olmama" hali yaşanıyor buralarda. Kant bu durumu şöyle izah eder:

"Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulmasıdır. Bu ergin olmayış durumu ise, insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışıdır. İşte bu ergin olmayışa insan kendi suçu ile düşmüştür; bunun nedenini de aklın kendisinde değil, fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlılığını ve yürekliliğini gösteremeyen insanda aramalıdır Sapare Aude! Aklını kendin kullanmak cesaretini göster! Sözü şimdi Aydınlanmanın parolası olmaktadır."

"İşte bundan dolayı da ruhlarını, zihinsel yanlarını kendi başlarına işleyip kullanarak ergin olmayıştan kurtulan ve güvenle yürüeyen, pek az kişi vardır."

Kant'ın işaret ettiği bu toplumlarda gücün önemli bir işlev gördüğüne tanık oluyoruz. Buralarda birey, kendi farkındalığının yabancısıdır. Gelişmiş bir akıl çapına sahip değildir. Tersine organize olmuş grup, cemaat ve ideolojik grupların otoritesine teslim olmuş olarak; iradesini bir başkasına teslim ederek ancak yaşayacağına inanıyor. Dolayısıyla bu sisli havadan yararlanmak isteyen grup ve topluluklar insan iradesi üstünde otorite kurmak isteyenler için cennet olur bu topraklar. Kurbanlar sıraya girmiştir. İnsan öldürmeye, gerektiğinde kendisini patlatmaya hazır fertler yığınla mevcuttur. Kurban bulmak ya da kurban olmak sıradan ve alışık bir durumdur.

Yaşam hakkı diye bir hakkının olduğunun farkında olamayan, olsa bile bu hakkı savunacak gücü kendinde bulmayan zavallı insancıklar güç sahiplerinin elinde oyuncak duruma düşerler. Sonuçta katiller "kahraman" sayılarak övülür. Bu payeyi kazananlar yeni "kurbanlar" bulmaya payende edilir. "Düşman" dolayısıyla "ölümü hak edenler" işaret edilerek kişinin "yaşam hakkı"na yönelik tecavüzler alır başını gider. Yaşam hakkı önemini kaybederek ölmek ve öldürmek üzerine sözde yeni bir yaşam hayali ile insanlar köle/esir durumuna düşer.

İnsan bütün hayvanlar arasında en az sürü halinde yaşayabilmektedir. Koyunlar gibi yığılmış insanlar kısa bir süre içinde mahvolurlar. İnsanın nefesi hemcinsleri için helak edicidir ve bu, hem hakiki hem de mecazi anlamda doğrudur. (J. J. Rousseau)

258 yıl önce yazılan Emile isimindeki bu kitabında (1762) Rousseau'nun insanlar hakkındaki kaygısı maalesef bugün bir durum bir varoluş halindedir. En azından medeni olmayan geri dünya için bunu söylemek mümkündür. İnsanlar sürü halindedir. "Sürüden ayrılanı kurt kapar" anlayışına teslim olmuş bir yığın kitle var.

"Sürü insanın yaşam alanı toplumun değerleri ve kurallarının önem taşıdığı, kişinin yaşam alanıyla ilgili kararlar verirken özgür iradesine başvurulmadığı ve kişinin yaşamını bu değerler ve kurallara göre şekillendirdiği bir alandır.

Sürü insanı - sözüm ona - "barışsever", "köşesiz", "iddiasız", "saygılı", "yiğit", "dürüst", "sadık", "güven dolu", "fedakar", "anlayışlı", "yardıma hazır", "çalışkan", "asketik"tir; "başkalarının haklarına saygı gösterir", "söz dinler", "kiskanmaz" "çıkarının peşinde koşmaz" Ama bütün bu özellikleri ve bu türlü tutumu, sürünün teklerine, kendi gibilerine, bu sözlere aynı manayı veren kendi gibilerine karşı böyledir. Bütün bu özellikler ancak sürünün içinde "işler" Sürünün dışında olan, kendi gibi olmayanlara karşı ise düşman, egoist, acımaz, amansız, ölçsüz, iddialı, yırtıcı, korkak, eğri ve kiskançtır; kendini gizler, oç almak ister, onlara boyun eğdirmek ister, onlara karşı "dürüst" değildir." (I. Kuçuradi)

Türkiye'de faşist ve ırkçı düşünce sahiplerinin kendini en fazla vatansever/yurtsever görerek toplumda onlar gibi düşünmeyen fikir üreten yazarları, öğretim üyelerini, gazetecileri öldürmeleri sürü üyelerinin kolaylıkla manipüle edildiğine işarettir.

Keza silahlı sol örgütlerin iç infazlara kolaylıkla başvurduklarını, sivil-savunmasız insanların yaşamlarına son veren ölüm eylemlerine sıkça baş vurmalarını; boyunduruk altına aldıkları akıl çapları gelişmemiş "sürü insan"ın marifeti ile açıklamak gerekir!

Aydınların, entelektüel, sanatçı, yazar ve düşünürlerin kısacası kişisel özgüven sahibi ve gerçek özgürlük savunucularının bireyin yaşama hakkını terörizm, faşizm ve bağınazlığın, şiddet ve yıkıcı eylemlerine karşı savunmalarına yönelik davranış sergilemeleri bir gereklilik ve zorunluluktur. Ne var ki bu genel insani ve aydın tavır değişik grupların sivillere yönelik baskı, şiddet hatta öldürmelerine varan eylemlerine karşı gösterilemiyor. Bundan güç alan silahlı örgüt veya şiddet savunucuları meydanı boş bulmuşçasına kendilerine karşı eleştiri yönelten insanları aynı şiddetle tehdit etme cüretini göstermekten geri durmuyorlar. Öldürmeyi kendinde hak bulan düşünce

sahiplerinin kendilerini eleştirenleri tehdit etmeleri hazin bir durumdur. Bu durum başlı başına üzerinde durulması gereken bir sorundur.

258 yıl önce Rousseau'nun söyledikleri bugün daha yüksek sesle dile getirilmelidir:

"İnsanlar! Aranızda, birbiriyle hiç anlaşamayan kavgacılar var! Vuruşanlar da eksik değil; toplum içinde yaşayanlar için bu bir leke değil mi? Aranıza ayrılık ve kavga girmiş ve bunlar sizi yıpratıp duruyor. Tam bir sükün ve huzur içinde yaşamınıza engel olan bu hastalıklı ve doğal olmayan duyguları hayatınızdan atın ki, çocuklarınıza güzel örnek olasınız. Onları iyi bir geleceğe hazırlamak istiyorsanız anlayışlı ve özverili olun."

Herkes kendisine bir misyon biçmiş, bunu gerçekleştirecekleri kutsal bir dava olarak görerek toplumda kendisine yer edinme çabasındadır. Gel gör ki, bu davaların bin bir çeşidi var. Sağcısı, solcusu, dincisi kendi davalarının biricik haklı dava olduğunda diretiyor. Her birinin farklı kutsalları var. Dahası bunların da kendi aralarında yüzlerce parçaya bölünmesi, toplumda yaratılan kutuplaşma ve düşmanlık üzerinden beslenen şiddet örgütlerine zemin oluşturuyor.

Kendisi olamayan, kişilikleri gelişmemiş zayıf insanların kalabalıklar içinde kendilerini güvende hissetmeleri düşüncesi, insanların sürüye katılmaları için temel nedendir. "Sürü insanı, umudunu öte dünyaya göçürmüş, gerçek hayatı yadsımıştır. Çoğunluktadırlar ve sürü psikolojisi ile hareket ederler. Aykırıya, asiye düşmandırlar. Gelenekleri ve kendi malum hayata bakış açıları dışında hiçbir görüşü kabullenmezler ve cezalandırmak isterler. Kendi düşünceleri ve yorumları yoktur. Başlarındaki çobanları ne derse kabul ederler ve uygularlar." (Nietzsche)

Farklılıkları olsa da hemen hemen bütün ideolojik örgütlenmeler bir konuda ortaklaşabiliyorlar. Bu, bunların bir tüccar gibi hayal satmalarıdır. Dolayısıyla bunları "hayal satıcıları" tüccarlar olarak adlandırmak yanlış olmasa gerek. Ayrıca bunlar taraftarlarına uymaları gereken kurallar ve gelenek örüntüsü oluştururlar. Bu örüntü giderek korku üreten bir fabrikaya dönüşür. Gelenek dışına çıkmaları bireyleri canından edebilir veya en azından cezai müeyyideler ile korkutulup, insanların itaat etmeleri sağlanır.

Nietzsche "*En ahlaklı kişi kimdir?*" sorusunun cevabını gelenek sahiplerinin ağzından; "*Yasalara en çok uyan kişi!*" olarak cevaplar. Devamında: "*Özgür insan ahlaksızdır, çünkü o her bakımdan geleneğe değil, kendisine bağlı olmak ister*" diyerek manidar bir cevap verir. Nietzsche gelenekleri veya uydurulan kuralları sık sık eleştirir. Bu kural ve geleneklerin aslında ne kadar tehlikeli, gelişime kapalı ve insan sorgulayıcılığının önünde ne derece büyük bir engel olduğunu açıklar. Geleneği "*Bize yararlı olan şeyleri emrettiği için değil, bize emrettiğinden dolayı itaat ettiğimiz yüksek bir otoritedir.*" diye tanımlar;

"Dogmalar ve kurallar, insanın doğal yetilerinin akla uygun kullanımının ya da daha doğru bir deyişle kötüye kullanılmasının bu mekanik araçları, erginleşme ve olgunlaşma için sürekli bir ayak bağı olurlar." (Kant)

Hayal satmak kişileri sürüye katmanın belki de en kolay yoludur. Geleceğe dair söylenen çoğu söylemin alıcılarının var olması, tüccarları bu konuda daha bir motive ediyordu. Bu dinlerin

Cennet, Cehennem söyleminde kendisini çıplak bir biçimde gösteriyor. Cennet vaat eden tüccarlara, alıcıların almak için istekte bulunarak sıraya girmeleri bundan olsa gerek.

Hayal geleceğe ait bir vaattir. Böyle olunca ispatlanması mümkün olmayan bir meta konumundadır. Geleceğe dair vaatlere inanmış dogmatik inançlı müritlerle mücadele etmek; onları inançlarının yanlışlığına ikna etmek son derece zordur.

Gözümüzü geleceğe dikmemiz bizi tabii benliğimizden uzaklaştırıyor ve hiçbir zaman erişemeyeceğimiz bir noktaya koyuyor. Bütün sefaletimizin gerçek sebebi işte budur. İnsan gibi fani bir varlığın, ulaşıp ulaşamayacağı bile belli olmayan şüpheli bir geleceğin peşine takılarak emin olduğu hali, yani bugününü ihmal etmesi ne büyük bir delilik. Gözleri hep uzaktayken yaşadıkları zamanı heder ediyorlar. Hiç farkında değiller; ama içinde buldukları zaman dilimi de özlemine duydukları geleceğin bir parçası aslında. Ve onlar huzursuz ve tedirgin beklerken geleceğini düşündükleri nice zaman dilimi geçip gidiyor önlerinden. Ne tuhaftır ki, insanlar yaşları ilerledikçe daha fazla göz dikerler geleceğe ve ihtiyarlar bu yüzden itimatsız, kuşkulu ve gözü doymaz olurlar. Yüz yaşına eriştiğinde maddi yokluk çekmemek için yaşadığı anı sıkıntılarla geçirmeye razı olurlar. Böyle yaşamak bize ne kazandırıyor; hiçbir şey ... Hep tedirgin, hep endişeli, olaylarla, mekanla, zamanla fazlaca ilgili, kuruntulu ve takıntılı insanlar oluyoruz ve bu şekilde varlığımızın ancak küçük bir kısmını yaşayabiliyoruz. (Rousseau)

Nietzsche'nin şu ifadeleri soruna daha da açıklık getirir: "Sürü birbirini anlar ve bir ittifak oluşturur." "Değer yaratıp yıkamaz, önlerine konulan ezber anlam ve tanımlarla yaşarlar. Başkaldırı onlara uzak terimdir. Kendilerine değer koyan din adamlarının, ahlak kurucularının eteği altında yaşamak, onlara zevk verir ve tatmin eder."

Gelişmiş akıl çapına sahip olmaktan yoksun bir dizi insan kümesi, birbirini boğazlamaya adeta ant içiyor. Öldürmenin sevinciyle kendinden geçiyor, sarhoş olup silahlarını konuşturuyorlar. Ölüm ne yazık ki, yanı başımızda. Ölüm çevremizde kol geziyor.

İlkel dönemin düşünce sistemine denk gelen bu boğazlaşma, geri ülkelerin içinde bulunduğu ilkeliliğin dışavurumudur.

Peki ileri ve medeni dünyada bunlara neden şahit olamıyoruz? Kişi hak ve özgürlüklerinin korunmasının son derece koruma altında olmasını nasıl yorumlayabiliriz? Geri ülkelerde bu hak ihlalleri sahiplerine "kahramanlık" ünvanı verilerek "saygı" gören, övülen; başkasını kolaylıkla öldürme hakkını kendinde bulan güruh, insanlık camiasında nasıl hala var olabiliyor? Rousseau'nun dediği gibi "Kötüler hem kendi hayatlarını hem de bizimkileri zehirlemiyorlar mı?"

Bütün bu soruların cevaplanması gerekir.

Montaigne zamanında bizi uyarmıştı:

"Hislerimiz varlığımızın dışına çıkar. Hiçbir zaman kendimizde değildir; daima kendimizden öteyizdir. Korku, arzu, ümit bizi geleceğe doğru sürükler ve hali hissetmemize, düşünmemize mani olurlar ve bizi gelecekte hatta bizden sonraki zamanlarda olacakları düşünmeye zorlarlar. İnsan, yeryüzündeki varlığını korumak için azami gayret sarf eder ve bu gaye için elindeki tüm vasıtaları kullanır. Oysa burada edindiğimiz her şeyi kendimizle birlikte götürürüz. Servetimizi ne kadar fazlalaştırırsak kendimizi talihin sillesine o kadar hazırlamış oluruz. Arzularımızın sahasını elimizin altındaki imkanlarla sınırlı tutmalıyız. Bu düşünmeden aykırı yapılacak hareketler şaşkın ve marazi hareketlerdir." (akt. Rousseau)

Özgürlük kavramı bugün şiddet örgütlerinin dillerinden düşürmediği bir kavramdır. Öyle ki, bu kavram bugün anlamından uzaklaşarak anlam kaymasına uğramış bir halde yamaç aşağı tepetakla yuvarlanmaktadır. En çok da özgürlüğe ve özgür düşünce sahiplerine düşman şiddet meraklısı grupların bu kavrama ihanet ettikleri açığa çıkarılmayı bekliyor. İçi boşaltılan bu kavramın yeniden ayakları üstüne oturtulmaya ihtiyacı var.

"Özgürlük de kuvvet de ancak yararlanabileceğin kadardır; ondan ötesi senin için esaret, hayal ve göz boyacılıktan başka bir şey değildir. Başkaları üzerinde hakim olma isteğinin seni de esir eder. ... Olaylara başkalarının gözleriyle bakmak istediğinde bile iraden sarsılacak. Sen, gurur içinde " Halkım bana tabidir!" dersin. Pekala, öyle olsun. Fakat sen kime tabisin? Önemli olan başkalarına hükmetmek değil özgür olmaktır.

"Her birimiz bir diğërimize muhtaç olmaktan kendimizi kurtaramadığımız için zayıf ve sefil oluyoruz. Çocukluk halinden çıkıp yetişmiş birer insan olmak için yaratıldık. Birbirimize ihtiyacımız var; ancak bu muhtaçlık hiçbir zaman boyunduruk altına girmek şeklinde olmamalı. Efendi olmak da esir olmak da aynı kapıya çıkar; her ikisi de birbirinin özgürlüğünü kısıtlar." (Rousseau)

Zor dönemlerden geçiyoruz. Birbirini dinlemekten aciz, anlama becerilerinden yoksun bir sürü kendine güveni olmayan, kişiliği yeterince oluşmamış yığınla insan var. Bunlar farkında olmadan korkularının kurbanı olmaktadır. Egemenlik hırsı ile yanıp tutuşan, dar grup yapılarını ayakta tutmaya çalışan ideolojik yapılanmalar eğlenecekleri kurban avına veya arayışına çıkmıştır. Sorgulama cesaretinde bulunmayan, o yetkinliğe sahip akıl çapına sahip olmayan bireylerin bu avcılara av olmaları maalesef kaçınılmazdır. Bunun önüne geçmek için özgürlük savunucusu insanların, kurum ve kuruluşların, aydın, yazar ve entelektüellerin ses yükseltmesinin bir vicdan borcu olduğunu bilmelerini ve topluma karşı sorumluluklarını hatırlatmak gerek.

Bilinçli bir farkındalıkla yeni bir düşünce paradigması ile zihinsel bir devrime ihtiyaç var. İnsanlara yapmayın "insan yaşamı kutsaldır, dokunmayın, öldürmeye hakkınız yok" demenin kendisi ilkel zihinlerin vicdanlarına dokunur mu? Pek emin değilim. Yaşanan akıl tutulmasına daha ne kadar izin verilecek? İnsanlığın bu konuda duruşunu, insanlığını sorgulaması daha fazla gecikmeden kendisi ile, vicdanı ve düşüncesi ile yüzleşmesi gerekmiyor mu?

Son olarak yazıyı Rousseau'nun şu söylemleri ile noktalayayım:

“Gaddarlar savaşa, ava gidiyorlarmış gibi giderler ve insanlara aylara yaptıklarını yaparlar.”

“Gerçek suretinde görünen yalanın cazibesinden, gururun baş döndürücü buğusundan kork! Ve insanların bilmedikleri yüzünden değil, bildiklerini zannettikleri yüzünden doğru yolu şaşıırıp kaybolduklarını daima düşün ve hatırla.” (Rousseau-Emile)

13. Kasım 2022

Alıntı kaynakları:

- Ioanna_Kuçuradi- Nietzsche Ve İnsan
- Immanuel Kant - Aydınlanma Nedir?
- Jean-Jacques Rousseau – Emile-Bir Çocuk Büyüyor
- Friedrich Nietzsche - Tan Kızılı
- Resim: <https://www.dogrusu.com/media/image/670/335/2021/12/16390463760.jpg>